

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารระหว่างมนุษย์เป็นกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง คือเป็นกิจกรรมที่มีอาการเคลื่อนไหวตลอดเวลา (dynamic) ไม่อยู่นิ่ง และไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดจบที่เห็นได้เด่นชัด¹ การสื่อสารกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น แต่ละฝ่ายต่างอาศัยซึ่งกันและกัน การสื่อสารเกิดขึ้นและวิวัฒนาการในสังคม ขณะเกี่ยวข้องกับสังคมดำรงอยู่ได้โดยอาศัยการสื่อสาร² การสื่อสารจึงเป็นเสมือนสื่อกลางที่มนุษย์ให้ถ่ายทอดความคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน กิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้น ล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานมาจากการสื่อสารทั้งสิ้น

จากแนวความคิดโดยทั่วไป ไปเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาคน (Human Development) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ และสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา คือ

1. ความกว้างขวาง (Extensive) สื่อมวลชนสามารถเข้าไปถึงทุกหนทุกแห่งของประเทศได้
2. ความรวดเร็ว (Speed) การถ่ายทอดข่าวสารโดยสื่อมวลชน เข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว
3. การที่สามารถควบคุมได้ (Controllability) เป็นการง่ายสำหรับผู้วางนโยบายพัฒนาที่จะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือมากกว่าสิ่งอื่น ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์

¹บุญเลิศ ศุภคึกคก, "สื่อสารมวลชนและการพัฒนาประเทศ: วิเคราะห์เชิงทฤษฎีและวิจัย," วารสารธรรมศาสตร์ 7 (กรกฎาคม-กันยายน 2520): 11.

²บุญเลิศ ศุภคึกคก, โครงการพิมพ์เอกสารประกอบคำบรรยาย งานส่งเสริมตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร: แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 25.

ในการพัฒนาประเทศ

4. ศักยภาพของควมามีประสิทธิภาพ (Potential Effectiveness)

สื่อมวลชนสามารถให้ความรู้ซึ่งเป็นพลังมหาศาลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การให้ข่าวสารแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ¹

นอกจากนี้ การนำเอาสื่อสารมวลชนมาใช้ในการพัฒนาประเทศยังต้องคำนึงถึงเนื้อหา (Content) ที่จะนำเสนอผ่านสื่อด้วย โดยจะต้องให้เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะธรรมชาติของสื่อ เนื้อหาที่จะเสนอผ่านสื่อจะต้องเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเนื้อหานั้นจะต้องมีผลหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร ซึ่งถ้าเนื้อหาของข่าวสารไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา หรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสารได้แล้ว การพัฒนา ก็จะไม่ มีทางเกิดขึ้นได้เลย²

โดยทั่วไป สื่อมวลชนมีหน้าที่ที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ กล่าวคือ

1. ให้ข่าวสารเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นอันแย้งในปึกคทาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม

¹เสถียร เวชประทีป, "คุณลักษณะของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ," เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาสัมมนาพิเศษศาสตร์พัฒนาการแผนกวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 (อัครสำเนา), หน้า 1-2.

²เสถียร เวชประทีป, แนวความคิดจากการสัมมนา "รูปแบบการทำข่าวเศรษฐกิจ-สังคมและพัฒนา" ซึ่งจัดร่วมกันโดยสำนักงานแถลงข่าวองค์การสหประชาชาติและสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ณ โรงแรมเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 15-17 กุมภาพันธ์ 2522 (อัครสำเนา), หน้า 3.

3. เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญาอันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนเองและสังคม

4. ให้ความบันเทิง เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความตึงเครียดและให้ความสนุกสนาน

5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อการค้าขายและเศรษฐกิจของสังคม¹

หน้าที่ของสื่อมวลชนเหล่านี้ได้ถูกยึดปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปในทุกสังคมที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน แต่ความมากน้อยในทางปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวนั้นแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่เป็นข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถจะปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวได้ เช่น ประเภทของสื่อมวลชน ข้อจำกัดทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม²

ในค่าน้ำหนักของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศนั้น สื่อมวลชนมีภาระกิจที่สำคัญ คือ

1. สื่อมวลชนในฐานะผู้เฝ้ามอง (The Media as Watchman) คนโดยทั่วไปมักไม่ทันได้ตระหนักว่า เขาได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจากสื่อเป็นจำนวนมากมาย ทั้งนี้เนื่องมาจากความคุ้นเคยกับสื่อมวลชนซึ่งมีมากเสียจนมองข้ามความจริงข้อนี้ไป สื่อมวลชนทุกประเภทล้วนให้ความรู้ ให้การศึกษาและรายงานความเปลี่ยนแปลงรอบ ๆ ตัวให้แก่มวลชนในขณะนั้น และแก่ชนรุ่นหลัง

สื่อมวลชนสามารถสร้างความสนใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ (The mass media can focus attention.) สังคมที่พัฒนาแล้วนั้น สมาชิกในสังคมจะเรียนรู้สิ่ง

¹Wilbur Schramm, Responsibility in Mass Communication (New York: Harper and Row Inc., 1975), pp. 33-34.

²ศิริชัย ศิริภายะ, "การสื่อสาร," ใน มนุษย์กับสังคม, สุจิต บุญบงการ, ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ และ ศรีเพ็ญ สุภพิทยานุกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาฯ, 2520), หน้า 142.

ต่าง ๆ จากสื่อมวลชน สำหรับสังคมที่กำลังพัฒนา สมาชิกในสังคมจะต้องเลือกเฉพาะบางสิ่งบางอย่างที่คิดว่าประชาชนควรรู้ กล่าวคือสื่อมวลชนควรจะทำหน้าที่ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสานต่อแนวความคิดของประชาชน

สื่อมวลชนสามารถเร่งเร้าความรู้สึก ความปรารถนาให้เกิดกับบุคคลและสังคมโดยรวมได้ นั่นคือการที่สื่อมวลชนเสนอความก้าวหน้าของสังคมอื่น เพื่อก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ เป็นการเร่งเร้าให้พัฒนาระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ยังขาดแคลนให้เจริญมากขึ้นนั่นเอง

2. สื่อมวลชนกับกระบวนการตัดสินใจ (The Media in the decision-making process) ในกระบวนการตัดสินใจนั้น สื่อมวลชนมีบทบาทดังนี้

ก. สื่อมวลชนสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้โดยทางอ้อมในระยะยาว

ข. สื่อมวลชนช่วยหล่อเลี้ยงการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือทำให้บุคคลหนึ่งมีข่าวสารที่จะแจ้งให้คนอื่นรับรู้

ค. สื่อมวลชนสามารถช่วยกำหนดนโยบายระดับชาติทางอ้อม กล่าวคือรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มชนเสนอต่อหน่วยราชการว่าประชาชนต้องการอะไร เพื่อที่รัฐจะได้วางนโยบายที่ถูกต้องที่สุด

ง. สื่อมวลชนสามารถกระตุ้นให้เกิดบรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) กล่าวคือการส่งเสริมบรรทัดฐานที่ดีและในทางตรงกันข้าม สิ่งที่ไม่ดีก็จะต้องได้รับการเสนอ โดยสื่อไปในทางที่สังคมควรลงโทษ

จ. สื่อมวลชนมีผลต่อการย้ำทัศนคติที่มีอยู่บ้างแล้วให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่วนสิ่งที่คุณเรายึดถืออยู่แล้วนั้น อาจเปลี่ยนแปลงได้ยากหรือเปลี่ยนแปลงได้น้อยมาก ซึ่งต้องใช้เวลาและข่าวสารให้มากขึ้น

3. สื่อมวลชนในฐานะครู (The mass media as teachers)

สื่อมวลชนมีบทบาทในการให้การศึกษาทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่บุคคลากรหรือโรงเรียนไม่เพียงพอ สื่อมวลชนจะช่วยในด้านการศึกษาจนกระทั่งเป็นอย่างมาก เพราะในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปทั่วทุกวันนี้ สมาชิกเกือบทุกคนในประเทศ

กำลังเรียนรู้ถึงการพัฒนา ทุก ๆ ส่วนของสังคมต่างก็มีทักษะใหม่ ๆ ที่จะต้องเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรกล ไฟฟ้า เกษตรกรรม อนามัยหรือการศึกษา สื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้อย่างดียิ่ง¹ ✓

นักวิชาการทางด้านสื่อสารมวลชนต่างก็ยอมรับและมีความเห็นสอดคล้องกัน ว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจในการชักจูงและโน้มน้าวจิตใจ (Persuasion Power) ให้คนยอมรับสิ่งใหม่ ๆ

Wilbur Schramm กล่าวว่

ในการพัฒนาประเทศนั้น การระดมมวลชนที่เป็นทรัพยากรของประเทศ (Mobilizing human resources) ให้เข้ามามีส่วนร่วมกันกระทำการพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

บทบาทของข่าวสารหรือกระแสข่าวสาร (the flow of information) มีผลทำให้เกิดการพัฒนาประเทศได้ สื่อมวลชนเป็นสิ่งหนึ่งในสิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม สื่อมวลชนทำให้เกิดบรรยากาศในการพัฒนา²

Daniel Lerner กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศในการพัฒนาว่า

กระบวนการเพื่อการพัฒนาให้ทันสมัย เริ่มต้นด้วยการส่งสารผ่านสื่อมวลชนไปยังประชาชน การที่มีความคิดใหม่ ๆ และข่าวสารใหม่ ๆ ไปกระตุ้นให้เยาวชน อยากรู้ เพื่อที่จะได้ไปทำงานในเมือง . . . โดยกรรมวิธีดังกล่าวนี้

¹ Wilbur Schramm, Mass Media and National Development: The Roles of Information in the Developing Countries (California: Stanford University Press), p. 127.

² Ibid, pp. 20-24, 28, 131.

สื่อมวลชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ใหม่ ๆ ในสายตาของแต่ละคน¹

จากการศึกษาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีการวิจัยเป็นสองแนวคือ การวิจัยถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Effects Research) และบทบาทของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล (Diffusion Research)²

✓ บทบาทของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Effects Research)

Daniel Lerner, Hayward R. Alker, McCrone และ Cnudde ได้ศึกษาผลของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงสังคม พบว่า การพัฒนาระบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับระบบการพัฒนาสังคม และการเปิดรับสื่อมวลชนมีผลทำให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมมากขึ้น³

004066

¹ Daniel Lerner, "Toward a Communication Theory," in Lucian W. Fye (ed.), Communication and Political Development, (Princeton: Princeton University Press, 1963), p. 327-350.

² บุญเลิศ ศุภคิดก, "สื่อมวลชนและการพัฒนา . . .," หน้า 16-17.

³ ทรายละเอียดใน 1. Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society (Glencoe: Glencoe, 1958).

2. Hayward R. Alker, "Causal Influence and Political Analysis," in J. Bernd (ed.), Mathematical Application in Political Science (Dallas: Southern Methodist University Press, 1966).

3. D.J. McCrone and C.F. Cnudde, "Toward a Communication Theory of Democratic Political Development: A Causal Model," American Political Science Review 61, 1967: pp. 72-79.

บทบาทของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล (Diffusion Research)

✓ Everett M. Rogers ซึ่งเป็นผู้นำในการค้นคว้าทางด้านนี้ พบว่า สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนล้าหลังกลายเป็นคนทันสมัย (Modernization) คือ สามารถรวบรวมบทบาทของผู้อื่นได้ (Emphaty) กล้าตัดสินใจรับแนวความคิดใหม่ (Innovativeness) มีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) มีความต้องการพบความสำเร็จในชีวิต (Achievement Motivation) และมีความทะเยอทะยานในด้านการศึกษาและอาชีพ (Educational and Occupational Aspiration)¹

Joseph T. Klapper ได้ศึกษาถึงบทบาทหรืออิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ หักกันคติและค่านิยมของบุคคล พบว่า สื่อมวลชนเป็นแรงเสริม (Reinforcement) ในการโน้มน้าวจิตใจคน ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ หักกันคติและค่านิยมของบุคคลโดยตรง และการเปลี่ยนแปลงหักกันคติจะทำได้สำเร็จโดยทางอ้อมเท่านั้น (Side Attack)²

Melvin L. De Fleur เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งให้ความเห็นว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านจิตวิทยา คือมีหักกันคติ ความเชื่อและค่านิยมต่างกัน ในด้านสังคมวิทยา คือความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้มนุษย์เลือกเปิดรับสารต่างกัน³

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Everett M. Rogers with Lynne Svenning, op. cit., p. 102.

²ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Joseph T. Klapper, The Effect of Mass Communication (New York: The Free Press, 1960), pp. 15-49.

³ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Melvin L. De Fleur and Sandra B. Rokeach, Theories of Mass Communication (New York: David McKay Company, 1975.

จากแนวความคิดของการใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศดังกล่าว เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อ (Media) และความสำคัญของเนื้อหา (Content) ซึ่งการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศนั้น ต้องทำให้ทั้งสื่อและเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กัน สื่อมวลชนจะไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนาได้เลย ถ้าหากว่าเนื้อหาของสื่อไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ประชาชนควรจะได้รับทราบในการพัฒนาประเทศ¹

สื่อมวลชนกับการศึกษานอกโรงเรียน

จากคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่มีความกว้างขวาง (Extensive) และมีความรวดเร็ว (Speed) ในการถ่ายทอดข่าวสารไปยังประชาชนจำนวนมากซึ่งกระจุกกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว ประกอบกับการที่สื่อมวลชนเป็นสิ่งที่สามารถควบคุมได้ (Controllability) และมีประสิทธิภาพสูง (Potential Effectiveness) สามารถนำมาใช้ในการให้ข่าวสารที่มีสาระเป็นความรู้แก่ประชาชนได้อย่างดียิ่ง โดยเฉพาะการนำสื่อมวลชนมาใช้ในการศึกษานอกโรงเรียน

บทบาทของสื่อมวลชนในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ทำได้โดยการให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้เพิ่มพูนความรู้ ช่วยแก้ปัญหา ตลอดจนนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้

วีรยุทธ วิเชียรโชติ กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในด้านการศึกษานอกโรงเรียนว่า

สื่อมวลชนเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่ประชาชนแบบหนึ่ง สื่อมวลชนอาจจะสามารถทำหน้าที่ให้การศึกษาออกโรงเรียนแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษา

นอกโรงเรียนเป็นการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักวิถี

การเพิ่มผลผลิต โดยการใช้เทคนิคใหม่ ๆ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถใน

¹บุญเลิศ ศุภกิจลก, "สื่อมวลชนและการพัฒนา . . . , " หน้า 33.

การร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยใช้ขบวนการรวมกลุ่ม เป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามของวัฒนธรรมไทยและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสมัยใหม่ขึ้นตามความเจริญเติบโตของระบบสังคมแบบใหม่

ทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นการศึกษาให้ประชาชนรู้จักอ่านออกเขียนได้ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชนให้อยู่ในสภาพดี สามารถเป็นพลังกาย พลังใจและพลังความคิดให้กับการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

ทางด้านการเมืองและการปกครอง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนมีความสนใจในกิจการของการปกครองบ้านเมือง โดยการมีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมืองและการปกครองอย่างใกล้ชิดทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นในระดับของการเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบล เป็นต้น

ทางค่านิยมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสนใจและช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้วยการไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดอนมและประหยัคการใช้สิ่งเหล่านั้น ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สวยงามตามธรรมชาติ¹

หนังสือพิมพ์กับการศึกษานอกโรงเรียน

ในบรรดาสื่อสารมวลชนต่าง ๆ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่มีภาระหน้าที่สำคัญในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยไม่ต้องพะวงถึงรูปแบบของการศึกษา เพราะหนังสือพิมพ์มีหน้าที่หลักอยู่ 3 ประการ คือ

1. เสนอข่าวสารแก่ประชาชน
2. เสนอแนะแนวทางแก่สังคมในรูปของบทความ ความคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ

ต่าง ๆ

3. ทำหน้าที่ในการให้ความบันเทิงและบริการต่าง ๆ แก่ประชาชน คือการ

¹วีรยุทธ วิเชียรโชติ, "สื่อมวลชนกับช่องว่างทางการศึกษา," เอกสารประกอบการสัมมนาสื่อมวลชนกับการศึกษา พ.ศ. 2516, แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับนิเทศสารปาจารย์สาร (อัคส์ฯเนา).

ที่หนังสือพิมพ์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดการไหลของข่าวสาร (flow of information) ไปยังประชาชน¹

Seymour-Ure กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ว่า

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน/ มีหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นสู่กันและกัน ซึ่งผู้อ่านเห็นว่ามิอะไรเกิดขึ้นบ้างในสังคม และรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบาง
2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประชาคม โดยการแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปยังเรื่องที่เหมาะสม
3. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษา (Guardian) ผลประโยชน์ของประชาชน โดยการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่ส่วนรวมอย่างแท้จริง²

นอกจากบทบาทของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว โดยทั่ว ๆ ไปหนังสือพิมพ์ยังมีคุณลักษณะที่ผู้อ่านควรใช้ในการใช้ เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาแก่ประชาชน คือ

1. เก็บไว้เป็นหลักฐานได้ยั่งยืน
2. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้และแก้ไขเมื่อไรก็ได้
3. อ่านได้เสมอตามความสะดวก
4. สามารถให้ข่าวสารและเรื่องราวได้ละเอียดมาก
5. เอกชนสามารถเป็นเจ้าของได้ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป

¹ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, รายงานการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา (พ.ป.ท.), 2519), หน้า 6.

² Seymour-Ure: The Print, Politics and the Public (London: New Fetter Lane, 1968), pp. 15-19.

✓ 6. เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ได้อย่างเต็มที่¹
หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีภาระหน้าที่สำคัญในการให้การศึกษาแก่
ประชาชนโดยไม่ต้องพะวงถึงรูปแบบการศึกษา สิ่งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำ
วันซึ่งทุกคนต้องรู้ ต้องคิด ต้องกระทำ หนังสือพิมพ์จะสามารถช่วยได้ด้วยวิธีการ
เสนอข่าวสาร ในรูปข่าว บทความและบทวิจารณ์ เป็นต้น คณะกรรมการวางพื้น-
ฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ได้เสนอแนะไว้ว่าหนังสือพิมพ์ควรร่วมมือกับรัฐบาลทั้งใน
ฐานะเป็นตัวกลางนำข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ไปสู่ประชาชน และเป็นผู้ให้การศึกษา
แก่ประชาชนด้วย²

Knowles ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในค่าน
การศึกษาไว้ดังนี้

1. การเสนอข่าว หนังสือพิมพ์จะรายงานข่าวหรือข้อสนเทศตามความเป็น
จริง มีรายละเอียดพอสมควร หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีจุดยืนเป็นของตนเอง
และกำหนดทิศทางในการเขียนของตน
2. การวิเคราะห์ข่าว เช่น บทบรรณาธิการ คอลัมน์วิจารณ์ข่าว ช่วยให้
ผู้อ่านสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้
3. สิ่งพิมพ์ทางการศึกษา เสนอเรื่องราวที่มีความสำคัญต่อการศึกษาใน
โอกาสต่าง ๆ เช่น เสนอข่าววิกฤตการณ์ต่างประเทศ ปัญหาของชาวเมือง
หลวง บางทีก็เสนอบทความเป็นชุด เทียบกับการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่

¹ กองเผยแพร่การศึกษา, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, "อิทธิพล
และความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชน," รายงานการสัมมนาสื่อสารมวลชน ครั้งที่ 1
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, 2507), หน้า 38.

² คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและ
สังคม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2517), หน้า 152.

4. การร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ เช่น การจัดทำหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษประกอบรายการวิทยุหรือโทรทัศน์¹

สุเทพ ทุนสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวาง เป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ความเป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างดี
2. ช่วยให้ผู้อ่านได้ฝึกฝนการอ่านและมีทักษะในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวที่อ่านได้
3. ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนมีนิสัยรักการอ่าน
4. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวและการค้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ
5. วิจัยงานข่าวเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบความคิดเห็นต่าง ๆ²

นอกจากนี้ องค์การยูเนสโกได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษาพอสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ใช้ได้ดีที่สุดในการให้การศึกษาแก่มวลชน ซึ่งนักการศึกษาควรพิจารณาให้ที่จะนำหนังสือพิมพ์มาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร และได้เน้นว่าควรจัดโครงการการศึกษาที่สอนให้คนอ่านหนังสือพิมพ์สามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างการโฆษณาชวนเชื่อกับความจริง การนำหนังสือพิมพ์ไปใช้สอน เป็นการพัฒนาคนให้รู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์³

¹Malcolm S. Knowles, The Adult Education Movement in the United States (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962), pp. 319.

²สุเทพ ทุนสวัสดิ์, การสื่อสารมวลชนกับการศึกษา (กรุงเทพฯ:ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร, 2520), ไม่มีเลขหน้า.

³UNESCO, Learning Never End. Proceeding of the Second International Seminar on Workers and Adult Education, Israel, 1964, pp. 185-6.

จากการศึกษาวิจัยถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งในประเทศและต่างประเทศในค้ำนต่าง ๆ พบว่าหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยในการส่งเสริม การศึกษาของมวลชนเป็นอย่างมาก คือ

ในด้านกรเปิดรับสาร

นพพร ปริบูรณ์ ได้ศึกษาถึงความสนใจของนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย ในพระนครต่อเรื่องต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยแจกแบบสอบถามให้แก่ นิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัย 5 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา- วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และมหาวิทยาลัย กิดปากร จำนวน 425 คน ผลการวิจัยสรุปได้ตอนหนึ่งว่า นิสิต นักศึกษาส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์รายวันเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็น โดยอ่านประมาณวันละ 15 นาที¹

จตุณวัชณ์ กิตติเวช ได้ศึกษาความสนใจและทัศนคติต่อหนังสือพิมพ์รายวัน ของเยาวชนโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร โดยวิธีใช้แบบสอบ ตามกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 600 คน ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ สนใจในหนังสือพิมพ์รายวัน คิดเป็นร้อยละ 46.37 และมีความเห็นว่าการอ่านหนังสือ พิมพ์มีผลดีมากกว่าผลเสีย²

¹นพพร ปริบูรณ์, "การศึกษาความสนใจของนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย ในพระนครต่อเรื่องต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

²จตุณวัชณ์ กิตติเวช, "การศึกษาความสนใจและทัศนคติต่อหนังสือพิมพ์ รายวันของเยาวชนโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

1/ สินีนาถ นิมวิธนา ได้สำรวจความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อข้อความในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน พ.ศ. 2510 โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนสาย-บุญญา โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ โรงเรียนละ 50 คน จากการศึกษาพบว่า นักเรียนชายชอบอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่านักเรียนหญิง โดยสนใจข่าวกิจกรรม ผลงานดีเด่นของนักศึกษามากที่สุด รองลงมาคือข่าววิจารณ์การศึกษา¹

รรมย์ อุประมัย ได้ศึกษาความสนใจของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีต่อหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาอังกฤษและภาษาไทยในกรุงเทพฯ โดยการสอบถามอาจารย์จำนวน 235 คน จากการศึกษาพบว่าอาจารย์ส่วนมากชอบอ่านหนังสือพิมพ์สยามรัฐและบางกอกโพสต์ สนใจข่าวการเมืองและบทความ ในด้านความเชื่อถือข่าวสารในหนังสือพิมพ์มีเพียงครึ่งเดียว²

ประคอง นาควานิช ได้ศึกษาเรื่องการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันของนักเรียนอาชีวศึกษาในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้จากนักเรียนอาชีวศึกษา จำนวน 949 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาชายและหญิงส่วนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์ไม่แตกต่างกัน และใช้เวลาอ่านวันละประมาณ 10-20 นาที คอลัมน์ที่สนใจมากที่สุด ได้แก่ คอลัมน์วิชาการ ข่าวกีฬา ข่าวการศึกษา ข่าว

¹สินีนาถ นิมวิธนา, "การสำรวจความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อข้อความในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน พ.ศ. 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510).

²รรมย์ อุประมัย, "การศึกษาความสนใจของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีต่อหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาอังกฤษและภาษาไทยในกรุงเทพฯ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511).

ในประเทศและชาวต่างประเทศ¹

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน ได้ศึกษาเรื่องนิสัยรักการอ่าน รสนิยมและความสนใจในเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสารของนิสิต นักศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปีการศึกษา 2513 จากการวิจัยพบว่า นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 86.07 มีความรู้สึกเพลิดเพลินกับการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสาร นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 52.15 มีความเห็นว่าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง²

ประทีป พดุกษากิจ ได้ศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสารของนักเรียนวิทยาลัยครูเทพสตรี ปีการศึกษา 2514 จากการศึกษ พบว่านักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์วันละประมาณ 15 นาที ชาวที่นักเรียนสนใจมากที่สุดคือข่าวการศึกษา³

ปิยพร คิชโสภณ ได้ศึกษาการอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรายวันของนักเรียนพยาบาล ในโรงพยาบาลสงขลา พ.ศ. 2514 พบว่า นักเรียนพยาบาลอ่านหนังสือ

¹ประคอง นาควานิช, " การอ่านหนังสือพิมพ์รายวันของนักเรียนอาชีวศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

²ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, "การศึกษาเรื่องนิสัยรักการอ่าน รสนิยมและความสนใจในเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสารของนิสิต นักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปีการศึกษา 2513" (ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2513).

³ประทีป พดุกษากิจ, "การศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสารของนักเรียนวิทยาลัยครูเทพสตรี ปีการศึกษา 2514" (ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).

พิมพ์ในเวลาว่าง สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ครั้งละ 15-20 นาที คอลัมน์ที่สนใจมากที่สุดคือข่าวการศึกษาและวิชาการ¹

วศิรณา ทองเศวต ได้ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษา โดยส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์และนักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่าอาจารย์และนักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันที่บ้านหรือหอพัก ข่าวที่สนใจคือข่าวการเมือง บทความและบทวิจารณ์²

ในต่างประเทศ Morgan ได้วิจัยเกี่ยวกับแบบ (patterns) การอ่านหนังสือพิมพ์ของกลุ่มประชากรต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยการสัมภาษณ์ประชาชนจำนวน 2,326 คน พบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ เพศ มีอิทธิพลต่อแบบแผนการอ่านอย่างเด่นชัด แต่เนื้อหาของข่าวที่มีจำกัดไม่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการเลือกอ่านแต่อย่างใด³

¹ปิยพร คิชโสภณ, "การอ่านหนังสือพิมพ์รายวันของนักเรียนพยาบาล โรงพยาบาลสงขลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

²วศิรณา ทองเศวต, "ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

³Ernest Cecil Morgan, "Patterns of Newspaper Readership, A National Survey of Readership by Demographic Groups, " Dissertation Abstracts (New York: April, 1972), p. 5727-A.

Galen ได้วิจัยเรื่องความแตกต่างกันระหว่างผู้อ่านรายวันกับผู้อ่านรายวันที่ไม่ได้บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือพิมพ์รายวัน โดยการสัมภาษณ์ประชาชนจำนวน 324 คน ใน Richland County มลรัฐไอโอไอ พบว่า อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษาและการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม มีอิทธิพลต่อการบอกรับเป็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์รายวัน¹

Perry ได้ศึกษาพฤติกรรมในการอ่าน การฟังและการดูของนักเรียนชั้น 5-12 ในโรงเรียน ในมลรัฐไอโอไอ โดยสัมภาษณ์นักเรียน 512 คน พบว่า 3 ใน 4 ของนักเรียน อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์และหนังสือพิมพ์วันอาทิตย์เป็นประจำ นักเรียนจะอ่านสิ่งเหล่านี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับชั้นเรียนที่สูงขึ้น เชื่อข่าวจากหนังสือพิมพ์น้อยกว่าวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ข่าว²

Schramm ได้ทำการวิจัยที่ Illinois เกี่ยวกับสื่อสารมวลชนพบว่า อัตราการอ่านหนังสือพิมพ์ของนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมต้นถึงชั้นอุดมศึกษาจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามระดับการศึกษา นักเรียนชายอ่านหนังสือพิมพ์รายวันมากกว่านักเรียนหญิง นักศึกษาในมหาวิทยาลัยอ่านข่าวที่เป็นประโยชน์มากกว่านักเรียนชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลาย³

¹ Rarich R. Galen, "Differences Between Daily Newspaper Subscribers and Nonsubscribers," Journalism Quarterly, (Iowa: Summer, 1973), pp. 265-269.

² Murvin Henry Perry, "Listening and Viewing Behavior of Children in Grade Five Through Twelve in the Jipton, Iowa," (Ph. D. Thesis, State University of Iowa, 1959), Dissertation Abstracts, Vol. XX No. 6 (Michigan: University Microfilms, Inc., Ann Arbor, 1959), pp. 2271-75.

³ Wilbur Schramm and others, Mass Communication (Illinois: Urbana University of Illinois Press, 1960), pp. 439-480.

ในคำนำเนื้อหาสาระ

จาระไน แกลโกศล ได้วิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอนของหนังสือพิมพ์รายวันของไทย จากวันที่ 1 กรกฎาคม 2511 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2511 พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีเรื่องราวที่เน้นหนักในค่านิยมความวิทยาศาสตร์ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เน้นหนักในค่านิยมความทางสังคมศาสตร์ บทความการศึกษาและคอลัมน์ตอบปัญหา ภาษาศาสตร์และวรรณคดี หนังสือพิมพ์สยามนิกรเน้นหนักค่านิยมความทางการศึกษาและหนังสือพิมพ์สยามรัฐเน้นหนักค่านิยมความทางสังคมศาสตร์¹

ในคำนำการใช้

โสภภาพรรณ นามวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูสังคมศึกษาที่สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาลอย่างละ 27 โรงเรียน มีจำนวนครูทั้งหมด 150 คน สรุปผลการวิจัยได้ว่า ครูสังคมศึกษาสนใจอ่านหนังสือพิมพ์สยามรัฐมากที่สุดเพราะมีบทวิจารณ์ดี เรื่องที่อ่านประจำได้แก่ ข่าวการเมืองในประเทศและต่างประเทศ ข่าวการศึกษา ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ครั้งละ 15-30 นาทีขึ้นไป ส่วนใหญ่เห็นว่าหนังสือพิมพ์รายวันให้ความรู้ทางค่านิยมสังคมศึกษามากและนำมาใช้ประกอบการสอนได้ ช่วยให้นักเรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น²

¹จาระไน แกลโกศล, "การวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอนของหนังสือพิมพ์รายวันของไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512).

²โสภภาพรรณ นามวงศ์, "การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

ในต่างประเทศ camp ได้สำรวจการใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นประจำในการสอนนักเรียนเกรด 4, 5 และ 6 ของโรงเรียนประจำตำบลในมลรัฐเพนซิลวาเนีย โดยการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น จำนวน 143 คน พบว่าครูยอมรับว่าหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารของสังคมและมีประโยชน์แก่การเรียนการสอน โดยช่วยเพิ่มทักษะต่าง ๆ ในห้องเรียน¹

ในต่างประเทศ

Guillermo ได้ทำการสำรวจผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาตากาลอกฉบับหนึ่งของฟิลิปปินส์ที่มียอดจำหน่ายสูงถึง 200,000 ฉบับ โดยส่งแบบสอบถามไปยังสมาชิกของหนังสือพิมพ์ Taliba จำนวน 450 คน พบว่าสองในสามของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba แต่งงานแล้ว มีอายุระหว่าง 25-44 ปี มีการศึกษาระดับโรงเรียนหรือวิทยาลัย อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันมาแล้ว 5-20 ปี บ้านที่อาศัยเป็นบ้านเช่า มีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ใหญ่มากกว่า 3 คน มีรายได้ทำงานถึงรายได้ปานกลางในระดับชั้นผู้ใช้แรงงานจนถึงช่างเทคนิคและทำกิจการเล็ก ๆ เป็นของตนเอง เป็นข้าราชการและเสมียน

เนื้อหาที่ผู้อ่านสนใจมากที่สุดคือคอดัมน์ความคิดเห็น บทบรรณาธิการ ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมของนักเรียนและนักศึกษา การประชุมสภา ส่วนเนื้อหาที่ผู้อ่านไม่สนใจคือเรื่องเพศกับเรื่องอาชญากรรม

¹ Albert Camp, "A survey of Current Practices in the Regular Use of the Daily Newspaper in Grade Four, Five and Six of School Districts in Pennsylvania," Dissertation Abstracts (New York: 26/3; September, 1965), p. 1420.

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba ส่วนมากชอบที่จะให้ Taliba เป็นสื่อกลางที่จะอำนวยความสะดวกในการให้ข่าวสาร ความรู้แก่ชุมชน ในจำนวนผู้อ่าน Taliba นี้ ส่วนใหญ่ซื้ออ่านเอง และยังปรากฏว่าส่วนมากผู้อ่านเหล่านี้จะมีเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์เป็นของตนเองด้วย และบางคนยังบอกรับเป็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์และนิตยสารฉบับอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับระดับการศึกษาด้วย และผู้ที่มีการศึกษาสูงจะบอกรับเป็นสมาชิกสิ่งพิมพ์¹

ในค่านิยม

ไมตรี เจริญศิลป์ ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาทางค่านิยมการศึกษานอกระบบในหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพมหานคร 6 ฉบับ และส่งแบบสอบถามไปยังเยาวชนที่มีอายุ 10-18 ปี ในกรุงเทพมหานคร 412 คน ผลการวิจัยพบว่า การอ่านหนังสือพิมพ์รายวันช่วยในการศึกษานอกระบบของเยาวชนมากและเยาวชนสนใจเนื้อหาในรูปสารคดี วิชาการและข่าวการศึกษามาก²

ในค่านิยมประสิทธิผล

กาญจนา เมธีกุล ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางมูลนากวิทวิทยา โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียน จำนวน 192 คน พบว่าหนังสือพิมพ์มีประสิทธิผลทาง

¹Artemio Ramos Guillermo, "A Readership of TALIBA, A Philippine Newspaper," Dissertation Abstracts (New York: September, 1973), pp. 1036-1037.

²ไมตรี เจริญศิลป์, "บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ด้านการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านดีและไม่ดี¹

จากผลการวิจัยในร้านค้าต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศดังกล่าว สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาทต่อการศึกษาของประชาชนในทุกระดับและให้ประโยชน์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วย

โดยปกติแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ดำเนินการโดยเอกชนในรูปของธุรกิจการค้ารูปแบบหนึ่ง ซึ่งย่อมต้องมีนโยบายในร้านค้าผลประโยชน์ของผู้ดำเนินการเป็นหลัก จึงเป็นการยากที่จะทำให้หนังสือพิมพ์เสนอเนื้อหาสาระทางด้านการศึกษาหรือเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ทางด้านการพัฒนาโดยตรง ประกอบกับกิจการของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่ในเมือง เนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์จึงมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการของคนในเมืองเป็นหลัก ซึ่งคนส่วนใหญ่ในชนบทจะได้รับประโยชน์จากเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์เหล่านี้้น้อยมาก การที่จะใช้หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งนั้น ผู้จัดทำจะต้องมีนโยบายการวางแผนและการดำเนินงานในการใช้สื่อและการเสนอเนื้อหาสาระของข่าวสารให้ตรงกับวัตถุประสงค์ประสงค์อย่างแท้จริง

จากการที่หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนการสอนสำหรับการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน) กล่าวคือหนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการเรียนในชั้นเรียนปกติ สามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ความเป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี นอก

¹ กาดูจนา เมธิกุล, "การศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางมูลนากวิทวิทยา" (สารนิพนธ์ โครงการ บ.ป.อ. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515).

จากนั้น หนังสือพิมพ์ยังช่วยส่งเสริมทักษะในการอ่าน การวิพากษ์วิจารณ์ ช่วยปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เท่ากับเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศให้มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองด้วย

รัฐบาลของหลายประเทศตระหนักถึงคุณประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในก้นเหล่านี้และได้ใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อเฉพาะกิจสำหรับการส่งเสริมการศึกษาออกโรงเรียนและการพัฒนาทางคานอื่น ๆ ควบคู่กันไป โดยใช้หนังสือพิมพ์เป็นช่องทางในการส่งข่าวสารเพื่อการพัฒนาไปยังประชาชนในส่วนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศในการพัฒนาทางหนึ่ง

การใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อเฉพาะกิจสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ

การใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนและเพื่อการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศโคลัมเบีย

สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ใช้สื่อมวลชนเพื่อให้เกิดการศึกษาและเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างจริงจังหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาอยู่ภายใต้คอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา¹ โดยมีหนังสือพิมพ์ Peking Jen Min Jih Pao

(People's Daily) เป็นแกนหลักในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ มีการจัดตั้งกลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์และเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวหรือเรื่องราวจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการศึกษาของประชาชนที่อยู่ตามส่วนต่าง ๆ ทั่วประเทศ

¹ เสถียร เขยประทับ, "ระบบสื่อสารในสาธารณรัฐประชาชนจีน," เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์พัฒนาการ, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 (อักษำเนา), หน้า 2.

สื่อเฉพาะกิจประเภทหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจของสาธารณรัฐประชาชนจีนคือ
หนังสือพิมพ์กำแพงหรือโปสเตอร์ตัวโต ซึ่งชาวจีนเรียกว่า ต้าจื่อเป่า (Tatzepao,
Big-character Poster) มีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นใหญ่ ๆ เขียนด้วยลายมือตัว
 โต ๆ แล้วนำไปติดไว้ตามกำแพงหรือฝาผนังตามสถานที่ต่าง ๆ บางครั้งจะเขียนลง
 บนกระดานดำ พื้นซีเมนต์หรือผิวหน้าของวัตถุทุกชนิด มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ
 โดยมีคณะกรรมการเขียนบทบรรณาธิการ ศูนย์กลางการผลิต เครือข่ายในการหา
 ข่าวและศูนย์กลางในการเผยแพร่

หนังสือพิมพ์กำแพงของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสื่อที่แพร่หลายและมี
 ประสิทธิภาพมาก เพราะเขียนโดยประชาชน มีเนื้อหาที่ประชาชนสนใจและเผยแพร่
 ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ประเทศโคลัมเบีย

ประเทศโคลัมเบียมีการส่งเสริมระบบการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท
 หลายโครงการ Action Cultural Popular หรือเรียกย่อ ๆ ว่า ACPO¹
 เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระ มิได้ขึ้นต่อรัฐบาล มีเป้าหมายในการส่งเสริม
 ให้กำลังใจและให้การศึกษแก่ชาวบ้านทุกแห่งในชนบทของโคลัมเบีย โดยใช้
 อุปกรณ์ทางการสื่อสารทุกชนิดเป็นสื่อในการสอน

ACPO ได้ผลิตหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับหนึ่งชื่อ ชาวนา (El Campesino)²
 พิมพ์สอกลี มีประมาณ 16-20 หน้า เนื้อหาประกอบด้วยข่าวท้องถิ่น ข่าว

¹ วรวิฑูร์ ชูระคำและกิ่งแก้ว อัครดากร (ผู้แปลและเรียบเรียง), การศึกษา
นอกระบบโรงเรียนปกติเพื่อพัฒนาชนบท การส่งเสริมให้โอกาสเรียนรู้สำหรับเด็กและ
เยาวชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีหงส์, 2517), หน้า 50.

² บำรุงสุข สีหอำไพ, "บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการพัฒนาประเทศ,"
นิเทศสาร (สิงหาคม 2520): 9.

การศึกษา ข่าวบันเทิง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวชนบท มีหน้า
 แทรกเกี่ยวกับรายการวิทยุที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ชาวนา
 เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามรายละเอียดของเรื่องต่าง ๆ จากวิทยุเพิ่มเติมด้วย

การใช้หนังสือพิมพ์ชาวนาเป็นสื่อในการศึกษานอกระบบโรงเรียนและใน
 การพัฒนานั้น นับว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ซึ่งหนังสือพิมพ์ชาวนานี้ เป็นหนังสือพิมพ์
 ที่มียอดจำหน่ายสูงที่สุดฉบับหนึ่งในบรรดาหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ของประเทศ
 โคลัมเบีย

นอกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศโคลัมเบียแล้ว ยังมีประเทศ
 ต่าง ๆ หลายประเทศที่ได้มีการจัดทำหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนในชนบทที่
 ทั่วโลกได้มีหนังสือพิมพ์อ่าน เช่น ในประเทศแทนซาเนีย ประชาชนมีปัญหาในด้าน
 การศึกษาเพราะไม่มีหนังสือพิมพ์ที่จะอ่าน รัฐบาลจึงหาทางแก้ไขโดยการออกหนังสือ
 พิมพ์ท้องถิ่นขึ้นในปลายปี ค.ศ. 1974 เพื่ออบรมให้ชาวบ้านรู้จักการติดต่อสื่อสาร
 ระหว่างหมู่บ้าน ช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีส่งข่าว เขียนข่าวและยังช่วยให้ชาวบ้าน
 รักการอ่านด้วย¹

นอกจากนี้ ในประเทศมาลี รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์ดำเนินการสอนให้ประชาชน
 รู้หนังสือ 1,731 แห่ง มีคนเรียน 60,000 คน เมื่อเรียนจบประชาชนเหล่านี้สามารถ
 อ่านหนังสือได้และยังเป็นการฝึกนิสัยรักการอ่านให้แก่ประชาชนอีกด้วย²

¹ Hifzi Topus, "Newspaper That Speak for the African Villagers," UNESCO Bulletin 6 (May 1963), p. 44.

² UNESCO, Adult Education Information Notes (Paris: The UNESCO Press, 1975), pp. 4-5.

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเทศคองโก มีลักษณะพิเศษกว่าที่อื่นคือมีการ์ตูนเป็นจุดเด่น การ์์ตูนมีชื่อแลงโกและงองโก เป็นตัวแทนแสดงสภาพปัญหาของชาวบ้านในชนบทแล้ว เสนอวิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีชีวิตชีวา หนังสือพิมพ์ฉบับแรกออกในปี ค.ศ. 1972 มีคอลัมน์เกี่ยวกับการตอบปัญหาการเกษตร การอาชีพ การจับปลา การเลี้ยงดูเด็กและสุขภาพอนามัย¹

ในประเทศโตโกอาฟริกา ผู้ใหญ่ร้อยละ 90 ไม่รู้หนังสือ องค์การยูเนสโก ได้ให้ความช่วยเหลือโดยการให้ออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขึ้น 1 ฉบับ เพื่อสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นที่เพิ่งอ่านออกเขียนได้ ส่วนในประเทศไนจีเรีย มีการออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นหลายฉบับ ทั้งที่พิมพ์เป็นภาษากลางและภาษาท้องถิ่น แต่การกำหนดออกยังไม่แน่นอน²

หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่

หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ เป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดพิมพ์โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาเดิม) เริ่มพิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2508³ เพื่อเป็นการส่งเสริมการอ่านและให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของประชาชนโดยทั่วไป วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ตามที่ปรากฏอยู่ในส่วนล่างของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ทุกฉบับ มีดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

¹ Ibid, p. 13.

² Ibid, pp. 6-7.

³ กองการศึกษาผู้ใหญ่, รายงานการติดตามผลการเผยแพร่หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ปี 2519 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามเจริญพานิช, 2521), หน้า 1.

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีความเคารพ ยึดมั่น เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน
3. เพื่อส่งเสริมการอ่านหนังสือแก่ประชาชนในชนบท
- ✓ 4. เพื่อป้องกันการลืมนั่งสื่อ

การจัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่นั้น คณะผู้ดำเนินการจัดทำได้พยายามค้นคิดหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถอ่านได้พร้อมกันหลาย ๆ คนและนำไปติดไว้ตามที่ต่าง ๆ ได้สะดวก¹ จึงได้จัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่อขึ้นในลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์ฝาผนัง (Wall Newspaper) มีขนาดเท่าหนังสือพิมพ์ธรรมดาโดยทั่วไป คือขนาด 1 ฟุต 9 นิ้ว x 2 ฟุต 7 นิ้ว ฉบับละ 1 แผ่น พิมพ์กันเดียว เพื่อประโยชน์ในการติดกับแผ่นป้ายประกาศหรือฝาผนังสำหรับให้ประชาชนอ่านในยามว่าง ตัวอักษรที่พิมพ์มีขนาดโตเพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนเวลาอ่าน มีภาพประกอบเรื่องราวที่ลงตีพิมพ์เป็นหนังสือรายักษ์ ออกเดือนละ 2 ฉบับ จัดพิมพ์ครั้งละ 50,000 ฉบับ ส่งไปยังห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน วัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานีอนามัยและโรงเรียนผู้ใหญ่ทุกแห่งทั่วประเทศ โดยงานสารบรรณ สำนักฯ เลขาธิการกรม (งานธุรการ กองการศึกษาผู้ใหญ่เดิม) ส่งไปให้บุคคลและหน่วยงานที่ได้รับอนุมัติทุกแห่ง ส่วนวัด กำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น ผู้รับจ้างพิมพ์เป็นผู้จัดส่ง

เนื้อหาสาระที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่นั้น ประกอบด้วยเนื้อหาสาระต่าง ๆ คือ ค่านิยมและการแนะนำอาชีพ โภชนาการ อนามัยและการวางแผนครอบครัว กฎหมายในชีวิตประจำวัน สังคมและระเบียบประเพณี และค่านิยมอื่น ๆ² ซึ่ง

¹ สัมภาษณ์ บุญสม นาวานุเคราะห์, ผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่, 25 มกราคม 2523.

² กรมสามัญศึกษา, การศึกษาผู้ใหญ่, หน้า 66.

ได้ปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชนบทตลอดมา เช่น การนำเอาผลการสำรวจวิจัยด้านความต้องการของประชาชนที่จังหวัดลำปาง เพื่อการจัดทำหลักสูตรของโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จมาเป็นแนวทางในการเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ เป็นต้น เรื่องราวต่าง ๆ ที่นำลงตีพิมพ์ได้จากข่าวสารที่เป็นประโยชน์ของทางราชการ การขอความร่วมมือจากนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาต่าง ๆ เขียนต้นฉบับให้ โดยพยายามใช้สำนวนภาษาที่ง่ายต่อการอ่านและมีภาพประกอบ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่เป็นสื่อเฉพาะกิจอย่างหนึ่งที่เป็นการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน โดยเผยแพร่ไปยังประชาชนที่อยู่ตามส่วนต่าง ๆ ในชนบท มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และมีประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ซึ่งจัดทำโดยเจ้าหน้าที่ส่วนกลางของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และเป็นต้นแบบของการจัดทำหนังสือพิมพ์ฝ่ายหนึ่งของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาค ซึ่งเป็นศูนย์เผยแพร่และพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนภูมิภาคของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในการให้ข่าวสารและความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ หนังสือพิมพ์สารภาคกลาง สารภาคใต้ สารภาคเหนือและสารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนับได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมอย่างหนึ่ง

✓ ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ แม้แต่สื่อสิ่งพิมพ์ชนิดอื่น ๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์หรือโปสการ์ดนั้น ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยไว้เป็นหลักฐาน นอกจากการวิจัยประเมินผลการเผยแพร่หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เกิม) และการศึกษาเรื่องหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่: สิ่งพิมพ์สำหรับชนบท โดยอานวย บุญชวน นักศึกษาคณะวารสารศาสตร์และ

สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เดิม) ได้ทำการวิจัยติดตามผลการเผยแพร่หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ปี พ.ศ. 2519 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดส่ง การบริการ อุปสรรค ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดส่งหนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่และหนังสือวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ในปี พ.ศ. 2520 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงการบริการในด้านสิ่งตีพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่ส่งสิ่งพิมพ์ทั้งสองฉบับไปให้ตามรายชื่อที่มีอยู่ โดยใช้วิธีจำแนกกลุ่ม แล้วสุ่มแบบธรรมดา (Stratified Simple Random Sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ 2,448 คน โดยคิดจากจำนวนร้อยละ 5 ของกลุ่มประชากรทั้งหมดที่ส่งแบบสอบถามไปให้ 49,927 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 13,449 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลจากการวิจัยปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 95.32 ได้รับความพึงพอใจที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดส่งไปให้อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 4.68 ไม่ได้รับเลย หนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่ถึงมือผู้รับโดยไม่สม่ำเสมอ ร้อยละ 55.5 วารสารการศึกษาผู้ใหญ่ถึงมือผู้รับโดยสม่ำเสมอทุก 2 เดือน ร้อยละ 45.5 หนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่ได้รับการนำไปปิดไว้บนฝาผนังเพื่อเผยแพร่งานการศึกษาผู้ใหญ่ ร้อยละ 70.30 สิ่งพิมพ์ทั้งสองชนิดส่งถึงมือผู้รับตามที่อยู่ ร้อยละ 78.40 มีผู้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่มีประโยชน์มาก ร้อยละ 68 วารสารการศึกษาผู้ใหญ่มีประโยชน์มาก ร้อยละ 70 มีผู้ต้องการให้ตีพิมพ์เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เพื่อการประกอบอาชีพมากที่สุด รองลงมาได้แก่ข่าวสังคมและวัฒนธรรมสำหรับหนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่ ส่วนวารสารการศึกษาใหญ่นั้น ต้องการให้ตีพิมพ์เรื่องเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์มากที่สุด รองลงมาคือเรื่องเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนและข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับวงการศึกษา ข้อเสนอแนะสำหรับสิ่งพิมพ์ทั้งสองชนิดคือ ต้องการให้เพิ่มภาพ สี สัน หน้า และมีหน้าถาม-ตอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่

1 กองการศึกษาผู้ใหญ่, รายงานการติดตามผลการเผยแพร่หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ปี พ.ศ. 2519 .. (....., 2521).

อำนวยการศึกษาเรื่องหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่สิ่งพิมพ์สำหรับ
ชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะทำการวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่
ในระยะเวลา 6 เดือน (มกราคม-มิถุนายน 2521) ว่าตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
มากน้อยเพียงไร มีเนื้อหาสาระด้านต่าง ๆ คือ ด้านเกษตรกรรม อนามัย การทำมา
หากิน เศรษฐกิจ หน้าที่พักเมืองและกฎหมายทั่วไป มากน้อยเพียงไร รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ
ในการจัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตการณ์
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คำร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงระยะเวลา 6 เดือน เนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์
สารผู้ใหญ่ตรงกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ร้อยละ 98.15 ข้อที่ 1 ร้อยละ 10.28 ซึ่งเป็น
ผลถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ค่อนข้าง

ส่วนเนื้อหาที่ลงตีพิมพ์มากที่สุดคือด้านเกษตรกรรม ร้อยละ 35.42 รองลงมา
ได้แก่ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 22.32 ด้านอนามัย ร้อยละ 17.84 ด้านการทำมาหากิน
ร้อยละ 13.76 และด้านหน้าที่พักเมืองและกฎหมาย ร้อยละ 10.84

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำได้แก่ เนื้อหาสาระบางเรื่องไม่เหมาะสมกับ
สภาพท้องถิ่นเพราะหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ที่ผลิตจากส่วนกลาง การเขียน
ต้นฉบับควรให้อ่านง่ายและถูกต้อง ช่างบุคลากรในการดำเนินงานและการตรวจสอบที่
อยู่ของผู้รับ¹

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹อำนวยการศึกษา, หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่สิ่งพิมพ์สำหรับชนบท (สารนิพนธ์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523).